

**T.C. İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ**

DIŞ TİCARET ENSTİTÜSÜ

WORKING PAPER SERIES

Tartışma Metinleri

WPS NO/ 19 /2016-04

**TERÖRİZMİN TÜRKİYE'DE TURİSTLER VE TURİZM GELİRLERİ
ÜZERİNE ETKİLERİ**

Hüseyin KARAGÖZ*

* karagoz-89@hotmail.com, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Yüksek Lisans Programı Öğrencisi

TERÖRİZMİN TÜRKİYE'DE TURİSTLER VE TURİZM GELİRLERİ ÜZERİNE ETKİLERİ

ÖZET

Terörizm ulusal ve uluslararası alanda sürekli gündemde olan ve sürekli değişen bir olgudur. Terörizm bilinen amaçların yanında günümüzde artık ülke ekonomilerine karşı kullanılmaya başlanan bir silah haline gelmiştir. Uzun yıllardır terör örgütleri ile mücadele eden Türkiye'de turizm sektörü terör örgütleri tarafından birçok kez hedef alınmıştır. Bu çalışmada terörizm ve turizm kavramları, turistlerin şiddet ve terör olaylarına karşı tepkileri, Turizmin Türkiye ekonomisindeki yeri ve turizme yönelik terör olaylarının Türk turizm sektörüne etkileri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Terör, Turizm, Ekonomi

TERRORISM EFFECTS OF TOURISTS AND TOURISM REVENUES IN TURKEY

ABSTRACT

Terrorism is a phenomenon which is constantly on the agenda and changing at national and international level. Besides the aim of terrorism is known today has become a weapon being used against the country's economy. Tourism sector has been targeted several times by terrorist organizations in Turkey where for many years struggling with terrorist organizations. In this study terrorism and tourism concepts, reaction of violence and terrorism against tourist, the significance of Turkey's tourism sector and the effects of terrorism on tourism in the Turkish tourism sector were examined.

Keywords: Terrorism, tourism, economy

GİRİŞ

Küreselleşmenin etkisiyle hızla gelişen turizm, 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünya ekonomisinde en önemli sektörlerden biri haline gelmiştir. Küreselleşme ile birlikte gelişen ulaşım araçları, serbestleşen küresel seyahatler, gelişen ekonomi ve çeşitlendirilen ödeme araçları turizmin gelişiminde önemli rol oynamıştır. Dünyada Turizm sektörünün hızla gelişmesi, turizmden daha fazla pay almak isteyen ülkeler arasında rekabetlere neden olmuştur. 2013 yılı itibariyle dünya turizminde turist sayısı 1 milyar kişiyi aşarken, turizm gelirleri 1,4 trilyon \$ seviyelerinde gerçekleşmiştir (UNWTO, 2014:2). Dünyada turizm sektörünün hızla gelişmesi, başta yüksek dış ticaret açıkları olan ve bu açıkların önemli kısmını turizm gelirleriyle karşılamak isteyen gelişmekte olan ülkeler olmak üzere birçok ülkenin turizme daha fazla ilgi duymasına neden olmuştur. Gelişen ekonomiler arasında en yüksek dış ticaret açığı veren ülkelere birisi olan Türkiye için turizm son derece önemli bir döviz kaynağı konumundadır. Ancak turizm, her ne kadar sürekli gelişen bir sektör olsa da terör ve şiddet olaylarından oldukça fazla etkilenmektedir. Bu durum uzun yıllar terörle mücadele eden Türkiye için önemli bir risk oluşturmakta ve terör olayları Türk turizmini önemli kayıplara uğratmaktadır.

1. Türkiye’de Turizm Sektörünün Ekonomi Açısından Önemi

Hızla gelişen, ülke ekonomileri içerisinde payı her geçen gün artan bir sektör olan turizmin, başta ödemeler dengesi, milli gelir ve istihdam olmak üzere ülke ekonomileri üzerinde birçok olumlu etkileri bulunmaktadır. Turizmin ödemeler dengesi üzerindeki etkisi, uluslararası turizmin neden olduğu döviz hareketlerinin, turist gönderen ülkelerin döviz talebini, turist kabul eden ülkelerin de döviz arzını artırıcı bir rol oynamasından kaynaklanmaktadır (Bulut, 2000). Bu bağlamda turizm, başta yüksek dış ticaret açıkları veren gelişmekte olan ülkeler olmak üzere, döviz darboğazlarıyla karşılaşan ülkeler için en önemli döviz kaynaklarından biri haline gelmektedir.

Türkiye, gelişmekte olan bir ülke olarak oldukça yüksek dış ticaret açıkları vermekte, bu açıktan kaynaklanan döviz ihtiyacının önemli bir kısmını turizm gelirlerinden karşılamaktadır.

Tablo 1: Turizm Gelirlerinin Dış Ticaret Açıklarını Kapama Payı

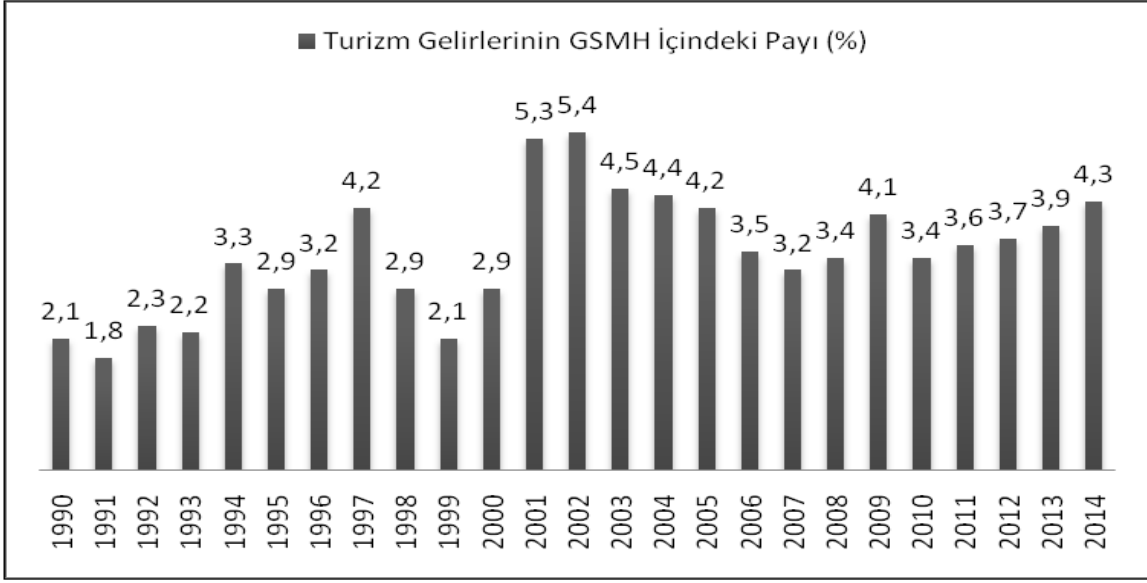
YILLAR	Turizm Geliri (Milyon \$)	Turizm Gideri (Milyon \$)	Turizm Dengesi (Milyon \$)	Dış Ticaret Açıkları (Milyon \$)	DTA Kapama Payı (%)
1990	3.225,0	520,0	2.705,0	9.342,8	28,9
1991	2.654,0	592,0	2.062,0	7.453,5	27,6
1992	3.639,0	776,0	2.863,0	8.156,4	35,1
1993	3.959,0	934,0	3.025,0	14.083,3	21,4
1994	4.321,0	866,0	3.455,0	5.164,1	66,9
1995	4.957,0	911,0	4.045,0	14.071,9	28,7
1996	5.962,1	1.265,0	4.697,1	20.402,1	23,0
1997	8.088,5	1.716,0	6.372,5	22.297,6	28,5
1998	7.808,9	1.753,9	6.055,0	18.947,4	31,9
1999	5.203,0	1.471,0	3.732,0	14.084,0	26,4
2000	7.636,0	1.711,0	5.925,0	26.727,9	22,1
2001	10.450,7	1.738,0	8.712,7	10.064,8	86,5
2002	12.420,5	1.880,0	10.540,5	15.494,7	68,0
2003	13.854,8	2.424,8	11.430,0	22.086,8	51,7
2004	17.076,6	2.954,4	14.122,1	34.372,6	41,0
2005	20.322,1	3.394,6	16.927,5	43.297,7	39,0
2006	18.593,9	3.270,9	15.323,0	54.041,4	28,3
2007	20.942,5	4.043,2	16.899,2	62.790,9	26,9
2008	25.415,0	4.266,1	21.148,8	69.936,3	30,2
2009	25.064,4	5.090,4	19.974,0	38.785,8	51,4
2010	24.930,9	5.874,5	19.056,4	71.661,1	26,5
2011	28.115,6	5.531,4	22.584,2	105.934,8	21,3
2012	29.007,0	4.593,3	24.413,6	84.083,4	29,0
2013	32.308,9	5.253,5	27.055,4	99.858,6	27,0

Kaynak: TÜİK, 2014:431-440.

Tablo 1'e göre özellikle ekonomik krizlerin yaşandığı 1994, 2001 ve 2009 yıllarında dış ticaretin daralması nedeniyle turizm gelirlerinin dış ticaret açıklarını kapama payı yüksek oranlarda gerçekleşmiştir. Kriz dönemleri dışında ise dalgalı bir seyir izlemekle birlikte son derece önemli bir paya sahiptir. 2013 yılında 99.858 milyon \$ dış ticaret açığı veren Türkiye, turizme 5.253 milyon \$ harcarken 32.308 milyon \$ da gelir elde etmiştir. Böylece dış ticaret açığını kapama payı %27 olarak gerçekleşmiştir.

Turistlerin seyahat ettikleri ülkelerdeki konaklama, yeme-içme, gezi-eğlence, ulaşım, alış-veriş gibi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yaptıkları harcamalar gelir artırıcı etki yaratmaktadır. Bununla birlikte, turizm sektörünün diğer sektörlerle olan ilişkileri nedeniyle, elde edilen turizm gelirlerinin bu sektörlerdeki birçok mal ya da hizmetin üretim, tüketim, ihracat veya ithalatına neden olmakta, böylece turizmin yarattığı gelir artışı, yapılan harcamalar ile ekonominin hemen her alanına yayılmaktadır. Bu durum "çarpan mekanizması" olarak tanımlanmaktadır. (Bahar ve Kozak, 2008:162).

Şekil 1: Turizm Gelirlerinin GSMH İçindeki Payı

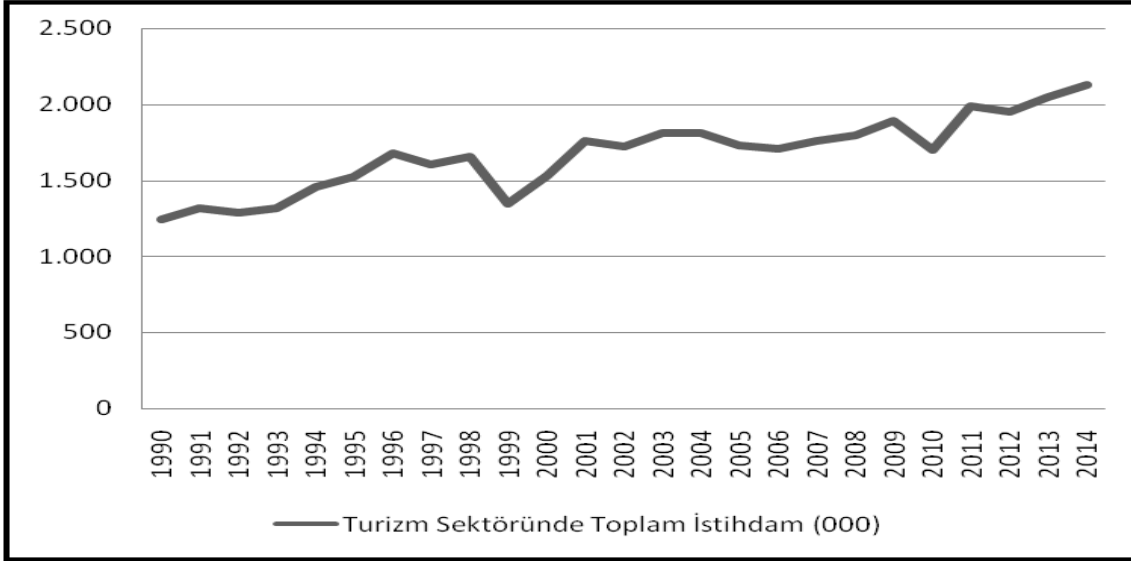

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>, 16.03.2016.

Turizmin GSMH'ye etkisi ise turistler tarafından yapılan harcamaların döviz geliri olarak kaydedilmesi ve bu gelirden söz konusu turistlere yapılan hizmetin maliyetinin çıkarılmasıyla hesaplanmaktadır (Toprak, 2008:112-113). Şekil 1'e göre Türkiye'de turizm sektörünün GSMH içerisindeki payı, dış ticaret açıklarında olduğu gibi ekonomik kriz dönemlerinde yüksek gerçekleşse de, kriz dönemleri dışında da artma eğiliminde olduğu görülmektedir. Turizm sektörü 2014 yılında GSMH'nin %4.3'ünü oluşturmuştur.

Turizm sektörünün ekonomideki bir diğer olumlu etkisi de, emek yoğun bir hizmet sektörü olması sebebiyle önemli bir istihdam alanı yaratmasıdır. Turizm sektöründe, konaklama, ulaşım, eğlence, seyahat acenteleri, yönetim, finansman ve sağlık gibi alanlarda doğrudan istihdam imkânları yaratılmakla birlikte, turizmin ilişkili olduğu başta yapı sektörü, tarım ve imalat gibi diğer sektörlerde de dolaylı istihdam imkânları sağlanmaktadır. Bu nedenle turizm sektörünün istihdam üzerindeki etkisini net bir şekilde belirlemek oldukça zor olduğunu göstermektedir. (Vellas ve Becherel, 1995:218). Turizm sektörünün istihdam üzerindeki etkisinin tam olarak belirlenebilmesi zor olsa da Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (WTTC) verilerine göre Türk turizm sektöründe istihdam edilenlerin sayısı genel olarak artış eğilimindedir.

Şekil 2: Turizm Sektöründe Toplam İstihdam

Kaynak: <http://www.wttc.org/datagateway/>, 14.03.2016.

Şekil 2'ye göre 2014 yılında, 580 bini doğrudan olmak üzere toplam 2.1 milyon kişi turizm sektöründe istihdam edilmiştir. Aynı zamanda turizmin sektöründe istihdam edilenler Türkiye'deki toplam istihdamın %8.2'sini oluşturmaktadır.

2. 1990-2013 Döneminde Türkiye'de Gerçekleştirilen Terör Eylemleri

Kavramsal olarak terör, uzun süreli korku ve dehşet durumunu ifade ederken, terörizm, terörün ortaya çıkarılmasını amaçlayan stratejiyi ifade etmektedir. Terörizm, şiddet ve tehdit kullanılarak hedef alınan kesimlerde korku ve kaos yaratan eylemler olarak tanımlanabilmektedir (Caşın, 2008:102-103). Kavramsal olarak terörizm, bir güvenlik sorunu olarak ön plana çıksa da yalnızca bu çerçevede değerlendirilmesi ve çözüm üretilmeye çalışılması yetersiz bir yaklaşım olmaktadır. Nitekim terörizm güvenlik sorunuyla birlikte, siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik nedenlere dayanan bir sorundur. Terörizmin ortaya çıkış nedenlerine göre amaçları da farklılık gösterebilmektedir. Ancak genel olarak hedef aldığı ülkelerde propaganda yapmak ve bunun yanında, toplumun politik, sosyal ve ekonomik yapısını istikrasızlaştırarak değiştirmek ve sistem içerisinde karar verme süreçlerinde etkili ve belirleyici olmaktır. Bu amaçlara ulaşabilmek için hedef alınan ülkede rejimi yıpratmak, devlet otoritesini zayıflatmak ve kendi ideolojilerine karşı çıkan kesimleri korkutma ve yıldırma yoluyla itaate zorlamaktır (Topal, 2005:44). Terörizmin amaçlarına en

etkin ve en kısa yoldan ulaşabilme isteği gerçekleştireceği eylemlerinde en temel belirleyici faktör olmaktadır.

Terörizm ülke ekonomilerine önemli kayıplar yaşatabilmektedir. Bu kayıplar, genel olarak ülke kaynaklarının önemli bir kısmının askeri harcamalara aktarılması ve terörizmle birlikte kaybolan güven ortamının getirdiği belirsizliklerden kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan terörizm doğrudan ekonomideki kilit sektörleri de hedef alabilmektedir. Özellikle terör ve şiddet eylemlerine karşı aşırı duyarlı olan ve Türkiye ekonomisinde ödemeler dengesi açıklarını karşılamada önemli bir döviz girdisi sağlayan, ülke ekonomisinin büyümesinde ve istihdam alanları yaratılabilmesinde son derece önemli bir yere sahip olan turizm sektörü terör örgütlerinin sıkça hedefi haline gelebilmektedir (Yavaş, 2004:79-82). 1990 yılından itibaren başta Pkk olmak üzere Türkiye'yi hedef alan birçok terör örgütü pek çok kez turizm bölgelerine ya da doğrudan turistlere yönelik eylemler gerçekleştirmiştir.

Türkiye terörizmle en çok mücadele etmek zorunda kalan ülkelerin başında gelmektedir. 1973-1985 yılları arasında faaliyet gösteren Ermeni terör örgütü Asala, Türkiye'de ve yurt dışındaki Türk temsilciliklerini hedef almıştır. Asala terör örgütünün bitirilmesiyle 1978'de kurulan Pkk eylemlerini artırmış, Asala'nın genellikle yurtdışında yapmış olduğu terör eylemlerini yurtiçine taşımıştır. Pkk terör örgütüyle yaklaşık 30 yıldır devam eden mücadelede 30 bini aşkın insan hayatını kaybetmiştir. Aynı zamanda Türk ekonomisi hemen her alanda büyük kayıplar yaşamıştır. Son yıllarda ise Türkiye'nin güney sınırlarında, Suriye ve Irak'ta ortaya çıkan IŞİD terör örgütü Türkiye içerisinde eylemler düzenlemeye başlamıştır.

1992, 1993 ve 1994 yılları terör eylemlerinin en çok yoğunlaştığı dönem olmuştur. 1999 yılında ise Pkk liderinin yakalanarak Türkiye'ye getirilmesi yeniden eylemleri artırmıştır. Pkk taraftarları Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Hollanda, Belçika Rusya, Avustralya ve daha birçok ülkede günlerce Türkiye karşıtı gösteriler yapmış ve bazı ülkelerdeki Türk temsilciliklerine saldırılar gerçekleşmiştir (Unur, 2000:176). Yurtdışında bu eylemler devam ederken yurtiçinde de hem gösteriler hem de saldırılar devam etmiştir. Bu gösteri ve saldırılar yabancı bazı medya kuruluşlarının da desteğiyle Türkiye'ye karşı bir karalama kampanyasına dönüştürülmüş, bu eylemlerle birlikte Pkk'ya ait DEM ajansı, terörist başının yakalanmasını Türk turizminin de hedef alınacağını ve turistleri Türkiye'ye gitmemesi konusunda uyarmıştır. 2003 yılında ise eşzamanlı olarak İstanbul'da patlayan bombalar yine dünya kamuoyunun

dikkatini Türkiye'ye çekmesine neden olmuştur. 2005 ve 2006 yıllarında tekrar yoğunlaşan terör eylemlerinde özellikle turizm bölgeler hedef alınmıştır. Son yıllarda ise Irak ve Suriye'de ortaya çıkan Işid terör örgütü Türkiye'yi hedef almaya başlamış, 2013 yılında Hatay Reyhanlı'da cumhuriyet tarihinin en büyük terör eylemlerini gerçekleştirmiştir (bkz, Tablo 2).

Tablo 2. Türkiye'de Sivillere Yönelik Gerçekleştirilen Terör Eylemleri (1990-2013)

YIL	TERÖR EYLEMLERİ
1992	İstanbul ticaret odası binasına çanta içindeki saatli bomba bırakıldı. Bombanın patlaması sonucu 1 kişi öldü, 16 kişi yaralandı.
1992	İstanbul'da Galleria İş Merkezi ve Kapalıçarşı'ya bombalı saldırılar düzenlendi, 1 kişi öldü, 18 kişi yaralandı.
1993	Antalya'da gerçekleştirilen iki ayrı bombalama eylemi sonucunda 7'si yabancı turist olmak üzere 24 kişi yaralandı
1993	Bitlis,Erzurum ve Ağrı'da gerçekleştirilen dört farklı eylemde 12 yabancı turist kaçırıldı.
1994	Tuzla Tren İstasyonuna konan zaman ayarlı bombanın patlaması sonucu 5 yedek subay öğrenci şehit oldu, 29 kişi yaralandı.
1994	Sultanahmet meydanında gerçekleştirilen bombalama eylemi ve 1 Alman, 1 Hollandalı ve 1 İspanyol olmak üzere 3 turistin yaralanması.
1994	Kapalı Çarşıya konulan bombanın patlaması sonucu 1 İspanyol, 1 Belçikalı olmak üzere 2 turistin hayatını kaybetti, 17 kişi yaralandı.
1994	Marmaris ve Fethiye'de gerçekleştirilen bombalama eylemleri ve 1 turistin hayatını kaybetti, 10 turis ise yaralandı.
1998	Sultanahmet meydanında gerçekleştirilen bombalama eylemi sonucunda 3 yabancı turist ve 4 Türk vatandaşı yaralandı
1999	Pkk liderinin yakalanması sonucu yabancı basında yer alan ve turistleri hedef gösteren tehdit eylemleri.
1999	Canlı bombanın İstanbul Taksim meydanında bulunan Çevik Kuvvet otobüsünün yakınında üzerindeki bombayı patlatması sonucunda 3'ü polis, 10 kişi yaralandı.
1999	Mavi Çarşı'ya Molotof kokteyli ile yapılan saldırı sonucu çıkan yangında 13 kişi yaşamını yitirdi.
2003	İstanbul'da bulunan New Şalom Sinagogu ve Şişli Sinagoguna bombalama eylemleri düzenlendi.
2003	İstanbul'da HSBC bankası genel müdürlüğü ve İngiltere Başkonsolosluğuna bombalama eylemleri düzenlendi.
2004	Kuşadası'nda gerçekleştirilen bombalı saldırı sonucunda 1 Polisin şehit oldu
2005	Kuşadası'nda gerçekleştirilen bombalama eylemi sonucunda 5 kişinin hayatını kaybetti, 13 kişi yaralandı.
2005	İzmir Çeşme'de gerçekleştirilen bombalama eylemi sonucunda 3'ü turist olmak üzere 22 kişi yaralandı
2006	Antalya'da gerçekleştirilen bombalama eylemi sonucunda 3 kişinin hayatını kaybetti.
2006	Marmaris'te gerçekleştirilen bombalama eylemi sonucunda 21 kişinin yaralandı
2007	Ankara Ulusta bulunan Anafartalar Çarşısında meydana gelen Patlamada 6 kişi hayatını kaybetti, 60'dan fazla kişi de yaralandı.
2008	İstanbul Güngören ilçesinde iki ayrı bombanın patlatılması sonucu 18 kişi hayatını kaybetti, 154 kişinin yaralandı.
2010	İstanbul Taksim Meydanı'nda canlı bomba canlı bomba eylemi sonucunda 15'i polis olmak üzere toplamda 32 kişi yaralandı.
2013	Hatay Reyhanlıda düzenlenen iki ayrı bombalı terör saldırısında 52 kişi hayatını kaybetti 146 kişi yaralandı.

Kaynak: Unur, 2000:174; Yavaş ve Aydoğdu 2004:56; Paraskevas and Arendall, 2007; <http://www.hurriyet.com.tr/turkiyenin-en-kanli-teror-saldirisi-30282825>, 01.12.2015.

3. Terörizmin Turistler ve Turizm Gelirleri Üzerindeki Etkileri

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde oldukça önemli bir yere sahip olan turizm sektörü terör ve şiddet olaylarına karşı aşırı duyarlı olabilmektedir. Bir ülke terör ve şiddet olayları ile karşı karşıya ise potansiyel olarak turistler güvende olmayacakları algısına kapılarak hayatlarından endişe duyabilmekte, dolayısıyla o ülkeye yapmak istedikleri seyahatlerden vazgeçebilmektedirler (Neumayer, 2004:261-278). Turistlerin şiddet olaylarına karşı son derece hassa davranmaları ve turizmin ülke ekonomilerinde önemli bir yere sahip olması o ülkeyi ekonomik olarak kayba uğratmak isteyen terör örgütlerinin turizm sektörünü doğrudan hedef almasına neden olabilmektedir. Nitekim Türkiye'de başta Pkk olmak üzere çeşitli terör örgütleri pek çok eylem gerçekleştirmiş ve bu eylemlerin bir kısmında doğrudan turizm sektörü hedef alınmıştır.

Terör eylemlerinin turizm sektörünü nasıl etkilediğini görebilmek için terör eylemlerinin yoğunlaştığı yıllarda Türkiye'ye gelen turist sayılarını incelememiz gerekmektedir.

Tablo 3: Türkiye'ye Gelen Turist Sayıları, Turizm Gelirleri ve Değişim Oranları

Yıllar	Turist Sayısı (000)	Değişim (%)	Turizm Geliri (Milyon \$)	Değişim (%)
1990	5.397,7	-	3.225,0	-
1991	5.552,9	2,8	2.654,0	-17,7
1992	7.104,0	27,9	3.639,0	37,1
1993	6.525,2	-8,1	3.959,0	8,8
1994	6.695,7	2,6	4.321,0	9,1
1995	7.747,3	15,7	4.957,0	14,7
1996	8.538,8	10,2	5.962,1	20,3
1997	9.725,3	13,9	8.088,5	35,7
1998	9.431,2	-3,0	7.808,9	-3,5
1999	7.487,3	-20,6	5.203,0	-33,4
2000	10.428,1	39,3	7.636,0	46,8
2001	11.619,9	11,4	10.450,7	36,9
2002	13.248,1	14,0	12.420,5	18,8
2003	13.956,4	5,3	13.854,8	11,5
2004	17.548,3	25,7	17.076,6	23,3
2005	21.124,8	20,4	20.322,1	19,0
2006	19.819,8	-6,2	18.593,9	-8,5
2007	23.340,9	17,7	20.942,5	12,6
2008	26.336,6	12,8	25.415,0	21,4
2009	27.077,1	2,8	25.064,4	-1,4
2010	28.632,2	5,7	24.930,9	-0,5
2011	31.456,0	9,8	28.115,6	12,8
2012	31.782,8	1,0	29.007,0	3,2
2013	34.910,1	9,8	32.308,9	11,4

Kaynak: TÜİK, 2014:430-431

Tablo 3 incelendiğinde, 1990 yılından itibaren Türkiye'ye seyahat eden turistlerin ve elde edilen turizm gelirlerinin genel olarak arttığı, ancak 1993,1999 ve 2006 yıllarında azalışların yaşandığı görülmektedir. Söz konusu yıllar Türkiye'de terörizmin turistler başta olmak üzere, terörizmin sivilleri en çok hedef aldığı dönemler olarak karşımıza çıkmaktadır. 1993 yılında sadece Antalya'da meydana gelen bombalama eylemi Türkiye'ye turist gönderen ülkeler basınında ve özellikle Almanya, Hollanda ve İtalya'da manşetlere çıkmış ve önemli ölçüde rezervasyon iptallerine neden olmuştur. 1994 yılında ise Kapalıçarşı'da Pkk tarafından gerçekleştirilen bombalama eylemi sonucunda 1 İspanyol turistin hayatını kaybetmesi, aynı yıl gelmesi beklenen İspanyol turist sayısının %35 oranında azalmasına neden olmuştur. Genel olarak etkisi incelendiğinde ise 1993 yılında Türkiye'ye gelen turist sayısında -%8.1 oranında azalma yaşanmıştır. 1994 yılında %2.6 oranında artış olsa da toplam turist sayısı 1992 yılında gelen turist sayısından -%5.8 oranında daha düşük seviyede kalmıştır. Bu durumda 1993 yılındaki turist sayısındaki düşüş ve 1994 yılındaki turist sayısının çok küçük oranda artmasının nedeni bu yıllarda yoğunlaşan terör eylemleri olduğu görülmektedir (Unur, 2000:174).

1999 yılında ise Pkk liderinin yakalanması ve hakkında idam kararının verilmesiyle birlikte yurtiçi ve yurtdışında Türkiye'ye yönelik saldırı ve gösteriler ciddi bir karalama kampanyasına dönüşmüştür. Bu kampanyaya yabancı medya ve kamuoyu yoğun destek vermiş, Avrupa ülkeleri dışişleri bakanlıkları tarafından hazırlanan seyahat bültenlerinde Türkiye riskli bir ülke olarak gösterilmiştir. Tüm bu gelişmelerle birlikte yaklaşık olarak Almanya'da %40-50, Fransa'da %25, Belçika'da %30 olmak üzere birçok ülkede %50'ye varan rezervasyon iptalleri yaşanmış, (Tunçsiper ve Gönen, 2001:12). ve toplamda turist sayısı bir önceki yıla göre %20,6 azalırken, turizm gelirleri %33,4 oranında azalarak Türk turizmi önemli kayıp yaşamıştır.

2000 yılından itibaren artış trendine giren turizm sektörü 2003 yılında İstanbul'da sinagog, İngiliz konsoloslugu ve HSBC bankın genel müdürlüğünde meydana gelen bombalama eylemleriyle dünya kamuoyu ve medyasının yakından takip edilmiş, bir önceki yılda turist sayısındaki artış %14 iken 2003 yılında bu eylemlerinde etkisiyle %5,3'e gerilemiştir.

2005 ve 2006 yılında ise yoğunlaşan terör eylemleri özellikle turizm sektörünü hedef almış, hem gelen turist sayısında hem de turizm gelirlerinde düşüş kaydedilmiştir. Bir önceki yıl turist sayısındaki %20,4 oranındaki artış, terör eylemlerinin etkisiyle 2006 yılında yerini -

%6,2 azalışa bırakmıştır. Bununla birlikte turizm gelirlerindeki düşüş -%8,5 oranında gerçekleşmiştir. Tüm bu olaylar içerisinde Terör örgütünün Antalya'da gerçekleştirdiği bombalama eylemleri neticesinde sadece Antalya'da günlük kayıp 903 bin dolar olmuş rezervasyonlarda %40'a varan oranlarda iptaller yaşanmıştır (Kahveci, 2009).

Terör eylemlerinin yoğunlaştığı yıllarda hem ülkeye seyahat eden turist sayılarının, hem de turizm gelirlerinin azalmasına neden olarak turizm sektörünü ciddi anlamda olumsuz etkilenmektedir. Ancak bu olumsuz etkilerin genel olarak kısa vadeli olduğu görülmektedir. Terör olaylarının yaşandığı yıllarda turist sayılarındaki hızlı düşüş bir sonraki yıllarda artışa dönüşmektedir. Bu durum ise, bir süre terör olaylarının yaşanmaması ile turistlerdeki güvenliksiz ülke algısının kaybolmasından kaynaklanmaktadır. Böylece turizm sektöründe hızlı bir toparlanma süreci yaşanmaktadır (Güzel ve Cömert, 2007:658).

Yaşanan terör olayları neticesinde turizm sektörünün daha hızlı toparlanması için çeşitli kampanyalar, tanıtım ve imaj çalışmaları yürütmek yerinde olacaktır. Ancak özellikle terör eylemlerinden önce turizm bölgelerinde güvenlik önlemlerinin artırılması gerekmekte, karşılaşılan terör saldırılarının krize dönüşmemesi için kriz yönetimi planı, kriz yönetimi ekibi ve bu ekibin üye ve yöneticilerinin önceden belirlenerek, meydana gelebilecek terör eylemlerine karşı önlemlerin alınması, bu eylemlerden etkilenecek hedef kitle ve iletişim noktalarının belirlenmesi ve böyle bir durumda kişilerin nasıl davranacaklarının önceden planlanması gerekmektedir (Taner, 2000:96).

SONUÇ.

Turizm, Türkiye’de sürekli gelişen bir sektör olmakla birlikte terör ve şiddet olaylarına karşı son derece duyarlıdır. Ülke içerisinde meydana gelen terör olayları sektörün gelişimini frenlemekte, özellikle turizm bölgeleri veya doğrudan turistlere yönelik eylemler sektörde önemli kayıplara neden olmaktadır. Son dönemde çözüm süreci sırasındaki çatışmasızlığın sona ermesiyle Pkk terör örgütünün yeniden eylemlere başlaması ve Işid terör örgütünün de Türkiye’yi hedef alması turizm sektörü için önemli bir risk oluşturmaktadır.

Diğer taraftan terörizmin turizm sektörüne olan etkileri yalnızca yurtiçinde gerçekleştirilen eylemlerle de sınırlı kalmamaktadır. Özellikle Türkiye’nin güney sınırlarında başta Işid olmak üzere birçok terör örgütünün ortaya çıkması bu bölgede birçok ülkenin askeri varlığına neden olmuştur. Son dönemde Suriye’de askeri varlığını arttıran Rusya’nın Türk hava sahasını ihlal etmesi ve Türkiye’nin bu ihlale önceden açıkladığı angajman kuralları çerçevesinde müdahalede etmesi ile iki ülke arasında yaşanan gerginliklerin ekonomik yaptırımlara dönüşmesi ve Rusya’nın vatandaşlarını Türkiye’ye gitmemeleri konusunda uyarması sonucunda yaşanan rezervasyon iptallerinin Türk turizmini olumsuz yönde etkilemesi beklenmektedir. Sonuç olarak terörizmin varlığı ülke ekonomileri için doğrudan veya dolaylı olarak tehdit oluşturmakta ve bu tehdit nedeniyle en çok turizm sektörü kayba uğramaktadır.

KAYNAKÇA

Bahar, O. ve M. Kozak, (2008). Turizm Ekonomisi, Detay Yayıncılık, Ankara.

Bulut, E. (2000). Türk Turizminin Dünyadaki Yeri ve Dış Ödemeler Bilançosundaki Etkisi, Gazi Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, ss.71-86.

Caşın, M. Hakkı (2008), Uluslararası Terörizm, Birinci Basım, Nobel Yayınları Ankara.

Güzel, Berrin ve Tamer Cömert, (2007). Küreselleşme Kapsamında Dünya ve Türkiye'deki Terör Olaylarının Turizm Üzerindeki Etkileri, Çeşme Ulusal Turizm Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 21-23 Kasım, ss.651-660.

Hürriyet Gazetesi; <http://www.hurriyet.com.tr/turkiyenin-en-kanli-teror-saldirisi-30282825>, Erişim Tarihi: 01.12.2015.

Kahveci, H. Hakkı. "Ticaret, Turizm ve Terör", Turizm Gazetesi.

Neumayer, E. (2004), "The Impact of Political Violence on Tourism: Dynamic Cross-National Estimation", The Journal of Conflict Resolution, C:48, S:2, ss.259-281.

Paraskevas, A. ve B. Arandell,(2007). "A Strategic Framework for Terrorism Prevention and Mitigation in Tourism Destinations", Tourism Management, C:28, ss.1560–1573.

Taner, Bahar, (2000). "Terörizm ve Turizm", Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi. (Eylül-Aralık). ss.93-98.

Topal, A. Hamdi, (2004). "Uluslararası Hukukta Devlet Destekli Terörizme Karşı Kuvvet Kullanma Yetkisi". A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Toprak, L. (2008). "Bölgelerarası Kalkınma Farklılıklarını Gidermede Turizmin Rolü: Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği". İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Tunçsiper, B. ve İ. Gönen, (2001). "Dönemsel Olayların Turizm Ekonomisine Etkileri ve Çözüm Önerileri", 2. Ulusal Türkiye Turizmi Sempozyumu Tebliğler kitabı, Türkiye Turizmini Araştırma Enstitüsü.

TÜİK, (2014). İstatistik Göstergeler 1923-2013, Ankara.

<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, Erişim Tarihi: 16.03.2016.

Unur, K. (2000). ‘‘Turizm Terörizm İlişkisi ve Türkiye Örneği’’, Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi, Eylül- Aralık ss.169-177.

UNWTO, (2014). Tourism Highlights 2014 Edition.

WTTC, <http://www.wttc.org/datagateway/>, Erişim Tarihi: 14.03.2016.

Vellas, F. ve L. Becherel, (1995). International Tourism: An Economic Perspective. MacMillan Business.

Yavaş, Âdem (2004), ‘‘Terörizm ve Turizm Endüstrisini Hedef Alma Nedenleri’’, Polis Dergisi, S:40.

Yavaş, A. ve Ö. Aydoğdu, (2004). ‘‘Küresel Krizleri Yönet(eme)mek Turizm ve Terörizm’’, 1. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi 15–16 Nisan 2004, ss:52–72.